

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Петро Гуйван,
кандидат юридичних наук, професор,
заслужений юрист України, професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Полтавського інституту бізнесу
ORCID: 0000-0003-3058-4767

<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2020-39-7>

УДК 342.727

Правове гарантування вільного волевиявлення особи: міжнародна правозастосовна практика

У ст. 10 Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод вказується, що кожен має право на свободу висловлення поглядів. Це право передбачає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати й передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади й незалежно від кордонів. Це означає можливість кожної особи самостійно визначати для себе систему моральних, духовних та інших цінностей і вільно, без будь-якого ідеологічного контролю, оприлюднювати свої думки шляхом використання будь-яких засобів їх висловлення, зокрема й через поширення інформації у вигляді поглядів і переконань із різних питань політичного, економічного, культурного, духовного життя суспільства й держави. За традиційними підходами, що склалися в міжнародному та національному регулюванні комунікативних відносин, термін «висловлення» не лише охоплює виявлення поглядів

за допомогою слів, а й поширюється також на графіки, зображення, ідеї, спрямовані на публічне оприлюднення, висловлення позиції чи подання інформації. Технічні можливості виявлення поглядів також опосередковуються не тільки друкованими засобами мовлення, а й теле- та радіоінформуванням, зокрема, у вигляді повідомлень, фільмів, вистав тощо, а також через електронні системи й навіть за допомогою реклами. Отже, законодавство, зокрема конституційні та конвенційні правила, захищає не тільки висловлення поглядів, але й засоби їх відтворення, передачі й поширення.

Вільне самовисловлення є невіддільною для кожного індивіда можливістю спілкуватися з оточенням, доводити свої думки, переконання та ідеї до широкого загалу. Тож одним із головних напрямів руху світового комунікативного законодавства є гарантування свободи слова та масової інформації, що стає визначальним чинником

демократичного суспільства. Але лише декларування права на свободу думки й слова є ще недостатнім, набагато більш важливим виявляється наступний крок – встановлення конкретних гарантій їх реалізації, тобто закріплення певних умов і засобів, що забезпечують існування свободи слова й інформації в демократичному суспільстві. У цьому контексті визначальним елементом цих відносин є передусім можливість висловлювати свої оцінки щодо будь-яких подій і персон, які є учасниками суспільно значимих явищ. Водночас варто визначити й неухильно дотримуватися належного в демократичному суспільстві рівня прийнятної критики як соціального практичного стандарту.

Юридичні питання щодо вільної реалізації права на самовисловлення людини виносилися на публічний розгляд такими науковцями, як М. Бару, С. Вільнянський О. Денісова, А. Марущак, О. Марценюк, В. Бебик, О. Кохановська, Є. Захаров, В. Супрун, Л. Красицька, Д. Різман, Е. Тітко, Ю. Шемшученко та інші. Водночас регулювання свободи слова та його доктринальне дослідження ще далекі від завершення. Проблематика продовжує залишатися актуальною й потребує більш детальних досліджень окремих важливих аспектів. Зокрема, потрібне додаткове правове й соціальне обґрунтування проблематики можливого зловживання свободою слова та потреби встановлення чітких загальних критеріїв її обмеження. Не досить вивченими залишаються такі сторони цієї діяльності, як практичне відокремлення особистих переконань особи від публічно вираженої її позиції, персональної образи від оціночних суджень. Потрібно приділити особливу увагу міжнародно-правовим актам і судовій практиці в цій сфері та на цій основі напрацювати національну доктрину реалізації права людини на свободу висловлення своїх поглядів.

Тож метою праці є дослідження необхідності правового регулювання цієї сфери інформаційної діяльності й теоретичного обґрунтування ролі й значення права на висловлення власних думок на сучасному етапі суспільного розвитку, а також належне врахування практики Європейського суду в українському правовому середовищі.

Свобода самовираження є найбільш наочним та ефективним виявом людської індивідуальності, справді, можна погодитися, що «свобода особи найбільше утверджується й підтверджується свободою друку й слова» [1, с. 182]. Тож не дивно, що розвитку цього питання присвячені не лише основоположні міжнародні та національні акти загального порядку, а й ціла низка конкретних напрацювань, які в теоретичній і практичній площинах детально регулюють порядок поведінки суб'єктів відповідних взаємин. Показником такої діяльності є Йоганнесбурзькі принципи, які було ухвалено 1 жовтня 1995 р. групою експертів із міжнародного права, національної безпеки та прав людини з Австралії, Великої Британії, Замбії, Ізраїлю, Індії, Кенії, Росії, Північної Ірландії, Сенегалу, Ради Європи, США, Франції, Швейцарії, Швеції, Югославії, ПАР, Південної Кореї під головуванням американського спеціаліста в галузі права Пола Гоффмана, які зібралися з ініціативи Міжнародного центру проти цензури «Article 19» за сприяння Центру прикладних правових досліджень Університету Вітуотерсренд у Йоганнесбурзі [2]. Ці принципи визнають юридичне застосування Сіракузьких принципів щодо положень Міжнародного пакту про громадянські й політичні права [3], а також Паризьких мінімальних стандартів прав людини в періоди надзвичайних станів (1984 року) [4]. Цей документ складається із 25 принципів, які визначають право на свободу інформації, обмеження свободи слова,

обмеження свободи інформації, засобів правового захисту права на свободу інформації.

Згідно з принципом 7 мирне здійснення права на свободу висловлювання не може розглядатися як загроза національній безпеці, обмежуватися чи каратися. Висловлювання не становлять загрози національній безпеці, навіть якщо вони: I) виступають за ненасильницьку зміну політики уряду чи зміну самого уряду; II) містять критику або образу країни, держави чи її символів, уряду, державних установ чи державних діячів, а також іноземної держави чи її символів, уряду, державних установ чи державних діячів; III) протестують або виступають на підтримку протесту проти призову на військову службу або проти військової служби як такої, проти конкретного конфлікту чи загрози застосування сили в розв'язанні міжнародних суперечок через релігійні міркування або переконання совісті; IV) спрямовані на передачу інформації про можливі порушення міжнародних норм щодо прав людини або міжнародного гуманітарного права. Ніхто не може бути покараний за критику чи образу країни, її символів, уряду, державних закладів чи діячів, а також іноземних країн, держав, її символів, урядів чи діячів, якщо тільки ця критика чи образа не спрямована на підбурення до насильницьких дій або може спричинити такі дії. За принципом 11 встановлюється, що кожна особа має право одержувати інформацію від органів влади, а також інформацію стосовно національної безпеки. Будь-які обмеження цього права не можуть застосовуватися під приводом захисту інтересів національної безпеки, доки уряд не доведе, що це обмеження передбачене законом і є необхідним у демократичному суспільстві для захисту законних інтересів національної безпеки.

Свобода висловлення тісно пов'язана із захистом важливих суспільних інтересів, свобод, прав інших людей, тому законодавче закріплення обмеження права на свободу висловлення поглядів покликане встановити рівновагу між правами осіб, а також між правом особи й інтересами демократичного суспільства в разі, коли між ними може виникнути конфлікт [5, с. 12]. У практичній сфері дотриманням вказаних та інших основних засад здійснення права на самовираження опікується спеціально створена інституція – Європейський суд із прав людини. Під час аналізу фактів конкретних справ часто трапляються такі, де заявники апелюють до порушення їхнього права на вільне отримання інформації, що має публічний характер, чи права на висловлювання своїх думок і ідей, або, навпаки, про зловживання цими правами і, як наслідок, нехтування приватними правами особи, такими як честь, гідність і репутація. Суд напрацював низку положень, які дають змогу знайти необхідний баланс інтересів. Він досягається шляхом співставлення інтересів різної соціальної ваги й надання переваги в кожному окремому випадку більш суспільно прийнятному публічному чи приватному праву, яке нині потребує захисту. Наприклад, Суд принципово відстоює правило ст. 10 Конвенції, яка передбачає свободу художнього вираження, зокрема, в межах права вільно отримувати й поширювати ідеї, внівши до його змісту можливість узяти участь в обміні культурною, політичною й соціальною інформацією та ідеями. Це накладає на Державу певне зобов'язання не зазіхати на свободу висловлення поглядів діячів мистецтва. Однак, встановивши з матеріалів конкретної справи, що картини, які стали предметом обговорення, у грубій формі зображали сексуальні відносини, а також те, що вони були представлені на виставці з необмеженим доступом публіки, Суд дійшов висновку, що обвинувальний

винок заявника, за яким його право на висловлення було обмежено, а твори конфісковано, не було порушенням ст. 10 [6, п. 43, 44].

За умови, що інформаційна діяльність не переступає межі, накладені в інтересах належного здійснення права, звітування, зокрема коментарі, пости і критичні аналізи, сприяє публічності і, отже, цілком відповідає вимозі, передбаченій Конвенцією. Завдання ЗМІ не тільки передавати певну інформацію та ідеї: громадськість також має право на їх отримання. Посадові публічні особи неминуче і свідомо відкриті для пильного контролю із боку як журналістів, так і широкої громадськості. Відповідно, межі прийнятних коментарів є ширшими щодо політика як такого, ніж щодо приватної особи. У будь-якому разі, розв'язуючи питання про можливість обмеження права, суди – як національні, так, зрештою, і міжнародний – мають зважати на низку суб'єктивних чинників. Свобода розсуду тут, звісно, має бути, але вона не є безмежною. Обмеження свободи висловлення поглядів, дозволені другим абзацом ст. 10, не дають державам права обмежувати всі форми публічного обговорення питань, що перебувають на розгляді в судах. Справді, природа права може бути такою, що під час розв'язання спору треба вважати доречною ширшу або вужчу свободу розсуду. За практикою ЄСПЛ, обмеженням щодо свободи слова надається вужча свобода розсуду, ніж у випадку питань, пов'язаних із правами власності. Але всі фактори, що підлягають з'ясуванню, повинні зводитися до трьох визначальних постулатів: чи є втручання в конвенційне право передбачене законом, чи відповідає мета обмеження основам легітимності та чи є захід, який застосовується, прийнятним (необхідним) у демократичному суспільстві. Лише наявність усіх трьох обставин може обґрунтувати можливість обмеження інформаційного права людини.

Водночас для першого критерію важливо те, що законом у сенсі ст. 10 вважається норма права, яка є передбачуваною, зрозумілою, тобто сформульована досить чітко, щоб дозволити людині регулювати свою поведінку [7, п. 52]. Другий фактор – мета, з якою застосовується втручання, має бути легітимною, тобто обмеження повинно мати місце лише для захисту передбачених у ч. 2 ст. 10 прав і свобод, наприклад, коли метою є захист національної безпеки, честі й репутації іншої особи. Наприклад, як уже вказувалось, захист суспільної моралі в разі, коли їй існує загроза, може вважатися легітимною метою. Нарешті, коли мотиви застосування обмеження були «доречними» щодо переслідуваної мети, залишається з'ясувати, чи було їх також «удосталь» для цієї ж мети. Розглядаючи поняття «необхідність у демократичному суспільстві», суд насамперед досліджує питання про наявність «нагальної суспільної потреби». Для цього потрібно вивчити істотні аспекти, врахувати матеріальні чи процесуальні особливості відповідних національних законів і визначити їхню відповідність конкретній ситуації [8, п. 47, 48, 50]. Інакше кажучи, під час визначення питання «необхідності в демократичному суспільстві» держави користуються свободою розсуду, межі якої залежать від сфери, що вступає в конфлікт із гарантованим правом, а критерій «необхідності у демократичному суспільстві» – ключовий і визначальний у переважній більшості справ, які розглядаються щодо ст. 10.

Але важливо, щоб усі три чинники були наявними, інакше обмеження права на вільне висловлення поглядів буде незаконним. Нерідко Суд, встановивши, що втручання передбачене національною правовою нормою, а мета обмеження є легітимною, усе ж визнає його непропорційним, а відтак незаконним. До прикладу, у рішенні у справі «Акдаш проти Туреччини»

(Akdaş v. Turkey) [9] ЄСПЛ розвинув свою прецедентну практику щодо зіставлення свободи художнього висловлення й захисту моралі. Справа стосувалася скарги видавця, який був зобов'язаний державними органами виплатити великий штраф за публікацію турецькою мовою еротичного роману Гійома Аполлінера (написаного в 1907 році) із вилученням усіх випущених копій цієї книги. Під час розв'язання цього питання Суд наголосив, що позиція конкретних держав щодо вимог моралі «часто має враховувати вимоги щодо існування в межах окремої країни різних культурних, релігійних, цивільних або філософських спільнот». Закріплюючи концепцію «Європейської літературної спадщини», Суд визначив певні критерії, які дають змогу встановити належність до неї тих чи інших творів, такі як міжнародна репутація автора, дата першої публікації, велика кількість країн і мов, на яких мала місце публікація; публікація в друкованій формі або шляхом розміщення в мережі Інтернет; публікація в авторитетному збірнику в рідній країні автора. У цьому контексті Суд сформулював висновок, що з погляду права на доступ до культури певного мовного суспільства, у цьому випадку турецького, не треба перешкоджати мати доступ до твору, який становить частину спадщини (п. 30).

Встановлюючи межі реалізації права на свободу слова, потрібно передусім забезпечити правовий захист особистих нематеріальних прав суб'єктів, стосовно яких поширюється інформація. Під час висвітлення важливих для соціуму явищ журналісти та інші особи, які використовують ЗМІ, повинні не перевищувати межі прийнятної критики, доводити до соціуму правдиву й повну інформацію, інакше постає питання про їхню відповідальність за дифамацію. Дифамацією, за визначенням, є завідомо неправдива для поширювача

інформація, плітки. Щодо правового реагування на такі вияви вітчизняна юридична система, услід за європейською, напрацювала певні засоби реагування. Набагато складніша ситуація, коли йдеться про оприлюднення інформації, яка не є неправдивою, але її публічне обговорення може спричинити шкоду конкретній особі. Тут підлягають зважуванню значно більше суттєвих чинників. Яскравим прикладом подібного прецедентного правозастосування, який набув ретельного вивчення в практиці ЄСПЛ, вважається справа Фрессоз і Руар проти Франції [10]. Заявники Р. Фрессоз і К. Руар, журналісти, оскаржили державне втручання в передбачене й охоронюване нормами конвенції право на публічне висловлення своїх думок і переконань. Річ у тім, що вони відреагували на соціальний конфлікт у автомобільній компанії «Пежо», коли директор пан Жак Кальве відмовив працівникам у вимозі про підвищення заробітної плати. У публікації було вказано дані про заробіток директора, які автори знайшли в його податкових деклараціях. Ці документи свідчили, що за останні два роки загальна сума заробітної плати Кальве підвищилася на 45,9 %, тоді як за той же період середня зарплата 158 000 працівників «Пежо» підвищилася, за останніми статистичними даними, на 6,7 %. Тобто в сім разів менше, ніж зарплата керівника. Рішенням Паризького апеляційного суду заявників визнано винними в переховуванні фотокопій податкових декларацій п. Кальве, добутих шляхом порушення професійної таємниці невідомим службовцем податкових органів. Їх було засуджено до сплати штрафу.

Розглядаючи справу по суті, ЄСПЛ спочатку визначився, чи становила мета захисту конфіденційності фінансової інформації, що була законною сама по собі, розумне й достатнє виправдання такого втручання. Щодо

цього варто зазначити, що, якщо засудження заявників ґрунтувалося тільки на опублікуванні в газеті копій податкових декларацій, які, як з'ясувалося, були передані п. Фрессозу і п. Руару в порушення професійної таємниці, тоді, безперечно, йшлося про розкриття конфіденційної інформації. Проте постає запитання: чи залишався ще інтерес щодо збереження конфіденційності інформації, зміст якої вже був опублікований і міг бути відомий великій кількості осіб? Як визнав Уряд, існує деяка прозорість стосовно інформації про зарплату й про її підвищення. Платники податків, які проживають в одному комунальному окрузі, можуть ознайомитися зі списком платників податків своєї комуни, де вказано розмір доходу, з якого стягуються податки, і сума податку, яку сплачує кожна особа. Така інформація, навіть якщо вона широко не розголошується, є, відповідно, доступною для великої кількості осіб, які можуть передавати її іншим. Хоча й існує заборона на опублікування податкових декларацій, інформація, яка в них містилася, уже не була конфіденційною. До речі, інформація про зарплату таких керівників великих підприємств, як п. Кальве, регулярно публікується у фінансових оглядах; причому другий заявник стверджував, і це не заперечувалося, що він звернувся по таку інформацію для того, щоб перевірити розмір зарплати п. Кальве. Отже, нагальної необхідності в захисті інформації як конфіденційної не існувало. Якщо, як це визнає Уряд, інформація про щорічний дохід пана Кальве є законною, а її розголошення дозволеним,

тоді засудження заявників лише на тій підставі, що вони опублікували її підтвердження, а саме – податкові декларації, не може бути виправдане в контексті ст. 10 (п. 53, 54).

З проведеного дослідження можна дійти певних висновків. Зважаючи на «обов'язки та відповідальність», при-таманні здійсненню свободи висловлення поглядів, гарантія, яка надається Конвенцією журналістам стосовно доповідей із питань, що становлять загальний інтерес, підпадає під застереження, що вони діють добросовісно з метою надавати точну та достовірну інформацію відповідно до етики журналістики. У разі виходу за вказані «червоні лінії» право на вільне висловлення своїх поглядів може бути обмежене. Водночас необхідність будь-якого обмеження здійснення свободи висловлення поглядів шляхом державного втручання має бути обґрунтована з усією переконливістю. Звичайно, насамперед національна влада має оцінити, чи існує «нагальна суспільна необхідність», що виправдовує таке обмеження, і тут вона користується певною свободою розсуду. Іноді національне право на свободу розсуду може суперечити інтересові демократичного суспільства в забезпеченні й підтриманні свободи преси. Тож на державному рівні варто приділити велику увагу цьому інтересові, якщо йдеться про визначення, відповідно до п. 2 ст. 10, відповідності обмеження законно поставленій меті. Також на підставі аналізу європейських напрацювань у правозастосовній площині українському правосуддю потрібно адаптувати наведену практику.

Список використаних джерел

1. Тарновский Е.Н. Четыре свободы. Санкт-Петербург – Москва: Макет, 1995. 192 с.
2. Йоганнесбурзькі принципи Національна безпека, свобода висловлювання і доступ до інформації. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n32texts/johannesburg.htm>.
3. Сіракузькі принципи тлумачення обмежень і відступів від положень міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Документ ООН E/CN.4/1985/4, Додаток (1985). URL: <http://legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14624>.

4. Паризькі мінімальні стандарти прав людини в періоді надзвичайних станів URL: <http://do.gendocs.ru/docs/index-1685.html?page=87>.
5. Зайцев Ю. Утаємничення інформації – табу для журналіста? (Європейський аспект). *Законодавчий бюлетень*. 2001. № 2. С. 10–15.
6. Рішення ЄСПЛ від 24 травня 1988 р. у справі «Мюллер та інші проти Швейцарії» (Müller and Others v. Switzerland), заява № 10737/84. URL: <https://www.servat.unibe.ch/dfr/em107378.html>.
7. Рішення ЄСПЛ від 21 грудня 2004 р., остаточне від 21 березня 2005 р. у справі «Бусуйок проти Молдови» (Busuioc v. Moldova), заява № 61513/00. URL: <https://www.legislationline.org/documents/id/6310>.
8. Рішення ЄСПЛ від 29 серпня 1997 р. у справі «Ворм проти Австрії» (Worm v. Austria), заява № 22714/93. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{"itemid":\["001-58087"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{).
9. Рішення ЄСПЛ від 16 лютого 2010 р. у справі «Акдаш проти Туреччини» (Akdaş v. Turkey), заява № 41056/04. URL: <https://strasbourgobservers.com/category/cases/akdas-v-turkey>.
10. Рішення ЄСПЛ від 21 січня 1999 р. у справі «Фрессоз і Руар проти Франції» (Fressoz and Roire v. France), заява № 29183/95. URL: <https://cedem.org.ua/library/sprava-fressoz-i-ruar-proty-frantsiyi>.

Гуйван П. Д. Правове гарантування вільного волевиявлення особи: міжнародна правозастосовна практика

Ця стаття присвячена науковому дослідженню актуального питання стосовно забезпечення в цивілізованому суспільстві вільного висловлення своїх думок, позицій і міркувань. Особливо важливим є доступ до засобів масової інформації. Наголошується, що поняття «висловлення» охоплює не лише виявлення поглядів за допомогою слів, а поширюється також на різні способи оприлюднення, висловлення своїх ідей назовні. Також воно передбачає різні технічні засоби оприлюднення. Наголошується, що лише декларування права на свободу думки й слова є недостатнім, набагато більш важливим виявляється наступний крок – встановлення конкретних гарантій їх реалізації, тобто закріплення певних умов і засобів, що забезпечують існування свободи слова й інформації в демократичному суспільстві. У роботі аналізуються міжнародні акти, спрямовані на встановлення належного юридичного оформлення відносин у досліджуваній царині. Вказується на значну роль, яку в практичній сфері дотриманням вказаних та інших основних засад здійснення права на самовираження відіграє спеціально створена інституція – Європейський суд із прав людини. Під час аналізу фабул конкретних справ цього органу часто вбачається колізія публічного та приватного інтересу. Суд напрацював низку положень, що дають змогу знайти необхідний баланс інтересів. Він досягається шляхом співставлення інтересів різної соціальної ваги й надання переваги в кожному окремому випадку більш суспільно прийнятному публічному чи приватному праву, яке нині потребує захисту. На конкретних прикладах із судової практики наведено необхідне застосування вказаних критеріїв. Автор підтримує тезу ЄСПЛ, згідно з якою завданням ЗМІ є не тільки передавати певну інформацію та ідеї: громадськість також має право на їх отримання. Посадові публічні особи неминуче і свідомо відкриті для пильного контролю з боку як журналістів, так і широкої громадськості. Відповідно, межі прийнятних коментарів є ширшими щодо політика як такого, ніж щодо приватної особи. Однак і журналісти мусять дотримуватися правил етики, надаючи точну й достовірну інформацію. У разі виходу за вказані «червоні лінії» право на вільне висловлення своїх поглядів може бути обмежене.

Ключові слова: вільне висловлення думок, баланс публічного та приватного інтересу.

Гуйван П. Д. Правовое обеспечение свободного волеизъявления личности: международная правоприменительная практика

Эта статья посвящена научному исследованию актуального вопроса по обеспечению в цивилизованном обществе свободного выражения своих мнений, позиций и соображений. Особенно важен доступ к средствам массовой информации. Подчеркивается, что понятие «выражение» не только охватывает выражение мнения с помощью слов, а распространяется также на различные способы обнародования, высказывания своих идей наружу. Также оно включает различные технические средства обнародования. Отмечается, что только декларирования права на свободу мысли и слова недостаточно, гораздо более важным оказывается следующий шаг – установление конкретных гарантий их реализации, то есть закрепление определенных условий и средств, обеспечивающих существование свободы слова и информации в демократическом обществе. В работе анализируются международные акты, направленные на установление надлежащего юридического оформления отношений в исследуемой области. Указывается на значительную роль, которую в практической сфере соблюдением указанных и других основных принципов осуществления права на самовыражение играет специально созданная организация – Европейский суд по правам человека. При анализе фактов конкретных дел этого органа часто видится коллизия публичного и частного интереса. Суд наработал ряд положений, позволяющих найти необходимый баланс интересов. Он достигается путем сопоставления интересов различного социального веса и предпочтения в каждом отдельном случае более общественно приемлемому публичному или частному праву, которое сейчас нуждается в защите. На конкретных примерах из судебной практики приведено необходимое применение указанных критериев. Автор поддерживает тезиса ЕСПЧ, согласно которому задачей СМИ является не только передавать определенную информацию и идеи – общественность также имеет право на их получение. Должностные публичные лица неизбежно и сознательно открыты для пристального контроля со стороны как журналистов, так и широкой общественности. Соответственно, пределы приемлемых комментариев являются более широкими относительно политика как такого, чем относительно частного лица. Однако и журналисты должны соблюдать правила этики, предоставляя точную и достоверную информацию. В случае выхода за указанные «красные линии» право на свободное выражение своих взглядов может быть ограничено.

Ключевые слова: свободное выражение мыслей, баланс публичного и частного интереса.

Guyvan P. Legal guarantee of free will of the person: international law enforcement practice

This article is devoted to the research of the topical issue of ensuring the free expression of their opinions, positions and opinions in a civilized society. Access to the media is especially important. It is emphasized that the concept of “expression” includes not only the expression of views through words, but also extends to various ways of disclosure, expression of their ideas to the outside. It also includes various technical means of disclosure. It is emphasized that the mere declaration of the right to freedom of thought and speech is insufficient, much more important is the next step – the establishment of specific guarantees for their implementation, i.e. fixing certain conditions and means to ensure freedom of speech and information in a democratic society. The paper analyzes international acts aimed at establishing the proper legal registration of relations in the study area. It points to the significant role that in the practical sphere of compliance with these and other basic principles of the right to self-expression is played by a specially created institution – the European Court of Human Rights. When analyzing the plots of specific cases of this body, a conflict of public and private interest is often seen. The court has developed a number of

provisions that allow to find the necessary balance of interests. It is achieved by comparing the interests of different social weights and giving preference in each case to a more socially acceptable public or private law that currently needs protection. The necessary application of these criteria is given on specific examples from case law. The author supports the thesis of the ECtHR, according to which the task of the media is not only to transmit certain information and ideas: the public also has the right to receive them. Public officials are inevitably and deliberately open to close scrutiny by both journalists and the general public. Accordingly, the limits of acceptable comments are wider for the politician as such than for the individual. However, journalists must also follow the rules of ethics by providing accurate and reliable information. In the case of going beyond these “red lines”, the right to freely express their views may be limited.

Key words: free expression of opinions, balance of public and private interest.